

Recensent: Wout Joling

Cornald Maas: ‘Duizend vragen heb ik over de dood’ Gesprekken met nabestaanden over het verlies van dierbaren. Uitgeverij Prometheus, Amsterdam 2013. ISBN 9789044624717. Zie ook: <http://uitgeverijprometheus.nl/> en <http://www.cornaldmaas.nl/> (Ziekte algemeen/ Dood/ Rouw/ Levensende/AG/PO/1)

Soort boek/stijl/ziekte: In dit boek zijn 48 interviews gebundeld die Cornald Maas had met bekende Nederlanders over de dood van hun vader, moeder, geliefde, kind, broer of zus, vriend of vriendin. Hun ervaringen met de dood en het verlies zijn zeer uiteenlopend en leiden tot een grote diversiteit aan bijzondere verhalen. Maas hoopt dat de verhalen van de geïnterviewden troost bieden aan iedereen die ervaringen met de dood heeft. “Want de dood is onlosmakelijk met het leven verbonden – misschien ook omdat het leven anders zo weinig zin heeft.”

Over de schrijver: Cornald Maas is schrijver, tv-presentator, journalist en mediacommentator. Hij schrijft voor de Volkskrant en het blad Linda. Hij was betrokken bij diverse tv programma’s en is bekend van het Eurovisiesongfestival. Ook verzorgt hij het commentaar bij de Canal Parade tijdens Gaypride.

Duizend vragen heb ik over de dood is een voortzetting van de serie die Cornald Maas in 2007 startte in het blad Linda. Die serie *Verlies* verscheen in 2009 in boekvorm. De nieuwe serie schreef Maas omdat het onderwerp hem bleef boeien.

Korte beschrijving: Dit boek (208 pag.) heeft de dood, het verlies van een dierbare nabestaande, en hoe dat verlies in het leven vorm te geven, als onderwerp. Het is opgedragen aan acteur Jeroen Willems. Hij is een van de geïnterviewden. In 2010 spreekt hij over de dood van zijn vader die, 52 jaar jong, overleed toen Jeroen een puber van 15 was. In het interview zegt Willems dat hij niet bang is dat hij net als zijn vader, vroeg komt te overlijden. Hoe wrang is het dat Willems zelf in 2012, nog maar net 50 geworden, onverwacht aan een hartstilstand overlijdt, jonger dan zijn vader dus. Het boek bevat zowel het interview met Willems over zijn vader als een interview met vriend Victor Bergen Henegouwen over hemzelf.

Het zijn menselijke verhalen die de geïnterviewden vertellen over herkenbare dingen en herkenbare gevoelens. Zoals wanneer actrice Coosje Smid vertelt over de fotografen die haar geen rust gunnen bij de begrafenis van haar moeder “Maar toen een bevriende acteur mij na de begrafenisdienst huilend in de armen viel en ik klik-klik-klik! de fotografen hoorde, had ik ze het liefst willen slaan.”

Ook aangrijpende passages, zoals van schrijver Ronald Giphart over de dood van zijn vader “Zijn leven lang is hij een voorvechter geweest van euthanasie, en alles daarvoor was vastgelegd. Toch liep het uiteindelijk anders. Mijn vader was niet kleinzerig maar hij wilde ook geen pijn, en die werd ten slotte ondraaglijk. De dosis morfine werd dermate opgevoerd dat hij uiteindelijk niet langer wilsbekwaam was. Op de vraag van de behandelend arts of hij euthanasie wilde kon hij niet tot twee keer toe volmondig ja zeggen, en dat is wat de wet voorschrijft. Er werd toen gekozen voor sedatie. Hij kreeg zo veel morfine toegediend dat hij buiten westen raakte, in de veronderstelling dat hij spoedig aan een hartaanval zou overlijden. Die laatste fase was voor ons – mijn stiefmoeder, mijn zussen en mij – heel schrijnend. Ik waakte aan zijn bed, en zag mijn vader letterlijk vechten voor zijn leven zonder dat hij zich daarvan bewust was. Tijdens zijn doodsstrijd leek hij meer dan eens te sterven om dan plotseling toch weer wakker te schrikken, met een kreet – het was verschrikkelijk

om dat lichaam te zien vechten. Toen ik na een paar dagen even op en neer naar huis ging om schone kleren te halen zei mijn vrouw het zodra ik thuiskwam: dat ze net was gebeld, dat mijn vader was overleden. Alsof hij vóelde dat ik even niet meer aan zijn bed zat.”

Dat verwerken van de dood voor iedereen anders is, verwoordt musicus Benjamin Herman mooi in het interview over zijn zus: “Wat ik merkte is dat iedereen op zijn eigen manier rouwt. De een gaat stoïcijns verder, de ander huilt alleen maar, er zijn geen regels voor.”

Het boek bevat 48 gesprekken. Bekende Nederlanders uit de wereld van de kunst en cultuur, zoals Jeroen Willems, Frédérique Spigt, Peter Heerschop, Leoni Jansen, Simone Kleinsma, Maik de Boer, Glennis Grace, Mariska van Kolck, René Froger en Gordon praten openhartig over hun overleden dierbaren. Ook komen nabestaanden van overleden bekende Nederlanders aan het woord zoals de vrouw van Paul Huf, de man van Edgar Vos, de moeder van Frédérique Huydts, de zoon van Rijk de Gooijer, de vriend van Hetty Blok, de zoon van Anton Geesink, de dochter van Willem Duys. Soms zijn zowel de geïnterviewde als de persoon over wie zij praten bekende Nederlanders zoals bij zoon Dennis en vader Joop van Tellingen, kleinzoon Thijs en grootvader Piet Römer, Toos van der Valk en haar man Gerrit van der Valk, of Roxeanne en vader André Hazes.

Wat viel op: Een boek over de dood lees je niet voor je plezier zou je denken. Toch blijft na het lezen van dit boek een positief gevoel achter omdat het zo mooi en integer persoonlijke herinneringen en intieme gevoelens beschrijft van de nabestaanden. Je voelt je bijna dankbaar dat je daar deelgenoot van mag zijn. Bijzondere verhalen van bijzondere mensen over bijzondere mensen. Elk mens is bijzonder, ook na de dood. Dit boek maakt de dood bespreekbaar. Nog altijd is de dood iets waar we niet zomaar over praten, maar we krijgen er allemaal mee te maken vroeg of later. Daarom is het goed dat deze verhalen zijn opgetekend en kunnen worden nagelezen.

Citaten:

- Pag. 22: ‘Het wordt nu echt urgent dat ik hem weer eens zie en spreek. Maar ik weet: dat is niet zo, het wordt nooit meer beter. Ik krijg nooit meer een vriend als Jeroen, die kans is nul.’ (Victor Bergen Henegouwen, internetondernemer, over zijn vriend, acteur Jeroen Willems)
- Pag. 42: ‘Ik hou van je,’ zijn de laatste woorden die hij in zijn leven zei. En als ik dan toch de laatste woorden moet kiezen – geef me dan deze maar, het zijn de mooiste laatste woorden denkbaar.’ (Journalist/docent journalistiek Marieke van Willigen over haar man, correspondent Conny Mus)
- Pag. 44: ‘Pas later, zo vanaf mijn twintigste, begon ik me te realiseren dat humor ook dingen weghoudt en een schild kan zijn, en dat hij over net zo veel zorgen en diepe gevoelens beschikte als mijn moeder.’ (Cabaretier Peter Heerschop over zijn vader, Rob Heerschop)
- Pag. 65: ‘De beelden van de herdenkingsceremonie in de Arena kijk ik nog wel eens terug. En dan weet ik niet wat ik zie. Toen, op dat moment, keek ik alleen maar naar de foto van mijn vader, in trance, in mijn eigen wereld. Nu denk ik: al die mensen die daar voor papa waren, die zoveel van hem gehouden hebben en dat nog steeds doen – ongelooflijk.’ (Zangeres Roxeanne Hazes over haar vader,

zanger André Hazes)

- Pag. 122: 'Ooit heb ik mijn ouders de belofte gedaan dat ik ze nooit in een bejaarden- of verzorgingstehuis zou onderbrengen. Dat zouden ze absoluut niet getrokken hebben. Hun karakters leenden er zich niet voor om met vreemde, rare mensen onder één dak te wonen, in vaak mensonterende omstandigheden, zonder zelfstandigheid en privacy. Natuurlijk heeft die beslissing van mij me ook belast: het heeft me veel tijd en inspanning gekost om voor mijn ouders te zorgen. Maar toch heeft het me al met al een heel goed gevoel gegeven dat ik zo begaan met ze ben geweest.' (Art-director en illustrator Rijk de Gooyer jr. over zijn vader, acteur Rijk de Gooyer)
- Pag. 133: 'Ach, ik hoop maar dat ze daar ergens boven inmiddels mijn vader getroffen heeft. En dat ze samen dansen op 'Dansez maintenant', hun favoriete nummer. Zelf voel ik me ontheemd, nu ik me in het land der wezen heb begeven. Ineens ben ik geen kind meer, niemand zal nu nog, zoals Jan Boerstool zo mooi heeft gedicht, mijn vroegste vroeger met me delen.' (Zangeres Simone Kleinsma over haar moeder, Carolien Kleinsma-de Wit)
- Pag. 183: 'Over Robbie praat ik niet zoveel. Het verdriet om zijn dood hou ik liever voor mezelf. Toen er, nadat hij overleden was, door zijn ouders een bijeenkomst was georganiseerd met vrienden ben ik niet gegaan. Ik herdenk hem liever in m'n eentje, en ik jank ook liever in m'n eentje. Naar zijn graf ben ik nog nooit geweest – ik ben bang dat ik dan het gevoel krijg dat hij definitief weg is.' (Zangeres Glennis Grace over haar vriend, Robbie van der Wal)

Recensies/Extra:

http://pauwenwitteman.vara.nl/Media.4220.0.html?&tx_varamedia%5Bmediaid%5D=301497&cHash=faa3961c05a18cca4f0a050b45afefcc

<http://www.at5.nl/tv/in-de-stad/aflevering/13128>